

Forme de habitat aparținând culturii Coțofeni în zona deluroasă și montană a Olteniei

Ion Tuțulescu

Abstract: *The transition period to the Bronze Age, respectively the final stage, is represented, in the hill and mountain area of Oltenia, by the bearers of Coțofeni civilization. The communities of the above culture occupy all forms of habitat, archaeological sites being certified in islands, terraces, hilltops etc. Concerning constructions, there are prevailing the surface houses, with whom the researches indicate the occurrence of the huts-which are lightweight housing. Most of the houses have heating installations, consisting of hearths and ovens; but also interior improvements, represented by clay floorings.*

Cuvinte cheie: locuință, cuptor, așezare, areal, civilizație, eneolitic, perioadă de tranziție.

I. Cadrul geografic

Viața omului e strâns legată de pământul pe care îl locuiește. Arhitectura acestui „pământ”, înfățișarea și bogăția lui determină îndeletnicirile de bază ale locuitorilor. În Preistorie, mai ales, influența pământului asupra omului a fost foarte mare. Pe măsură ce omul evoluează tehnologic, influența mediului scade, dar ea nu va dispărea niciodată. De aceea, pentru a studia viața oamenilor din vechime trebuie să cunoaștem locurile în care au trăit.

Zona montană și deluroasă a Olteniei cuprinde trei mari formațiuni de relief: munți, dealuri, podiș.

Regiunea montană formează o parte din imensa unitate structurală a Carpaților Meridionali, întinzându-se de la Munții Perșani și Măgura Codlea până la Dunăre-Baziaș și Porțile de Fier¹. Aici, Carpații Meridionali ating înălțimi impunătoare: Parâng = 2518 m și Mândra = 2324 m. Pentru Oltenia, regiunea montană este alcătuită din masivele Parâng, Vulcan și munții Cernei.

Subcarpații Getici (Meridionali) ocupă ca întindere în zonă teritoriul încadrat între Olt și Valea Motrului, spre Podișul Mehedinți. Elementele caracteristice ale zonei subcarpatice, care o diferențiază oarecum de ceilalți Subcarpați, sunt îngustarea regiunii subcarpatice și cutările mai puțin accentuate decât cele de la est de Dâmbovița, unde acestea ajung frecvent la diapirism².

În nord-vestul Olteniei și la vest de Subcarpații Getici se află Podișul Mehedinți care, deși ocupă o suprafață restrânsă (cca. 760 Km² sau 0,33 % din

1 Cucu 1961, p. 10.

2 Ghinea 2002, p. 1187.

teritoriul țării), are un caracter tipic de podiș, de eroziune, individualizat într-o unitate carpatică. Această formă de relief a luat naștere prin nivelarea care a retezat deopotrivă formațiuni vechi (șisturi cristaline, calcare, gresii), dar și roci sedimentare miocene și s-a înfăptuit în special în pleistocen, la finele căruia suprafața rezultată la bordura muntelui (în bună parte de abraziune), a început a fi înălțată și supusă fragmentării³.

La sud de Subcarpații se află Podișul Getic (13 900 Km² sau 5,9 % din suprafața României); a reprezentat la începutul cuaternarului o vastă câmpie piemontană care, ulterior, a fost înălțată mai mult în nord și la răsărit de Olt, unde s-a ajuns la altitudini de 500-700 m; în rest, valorile se mențin la 300-400 m coborând și mai mult la contactul cu Câmpia Română.

Arealul lucrării este delimitat din punct de vedere hidrografic de Olt (est) și Dunărea (vest), teritoriul dintre aceste două importante rețele hidrografice fiind străbătut de râul Jiu.

Situarea țării la pararela de 45°, duce la înregistrarea unei diferențe mici a duratei zilelor și nopților de la nord la sud, ca și existența unei diferențe reduse dintre temperaturile anuale între limita nordică cu cea sudică⁴. Clima⁵ este temperat continentală, cu influențe mediteraneene, dispunerea în trepte a reliefului (podiș, deal, munte) determinând o etajare a elementelor climatice.

II. *Scurt istoric al studierii habitatului din perioada culturii Coțofeni*

Aria mare de răspândire a manifestării în cauză ocupă vestul Munteniei, Oltenia, nord-vestul Bulgariei, nord-estul Serbiei, interiorul arcului carpatic (cu excepția zonelor joase) și sudul Maramureșului⁶. În tot arealul de răspândire sunt identificate cca 1500 de situri⁷, dintre care 1000 numai în România⁸.

De-a lungul timpului, studierea habitatului aparținând culturii se leagă de numele unor cercetători ca: Petre Roman⁹, Horia Ciugudean¹⁰, Gheorghe Lazarovici¹¹, Doru Liciu¹², Ștefan Alexandrov¹³, Valeriu Lazăr¹⁴, Gheorghe Petre-Govora¹⁵, etc.

III. *Așezările*

1. Locul de amplasare al așezărilor

3 Ielenicz, 1999, p. 19.

4 Roșu 1980, p. 73.

5 Ne referim la zona deluroasă și montană a Olteniei.

6 Lazarovici, Lazarovici 2007, p. 311.

7 Popa 2009.

8 Ciută 2009, p. 95.

9 Roman 1976; Roman 1977.

10 Ciugudean 2000.

11 Lazarovici, Lazarovici 2007.

12 Liciu 2002.

13 Alexandrov 1997.

14 Lazăr 1975; Lazăr 1976; Lazăr 1977; Lazăr 1978; Lazăr 1980; Lazăr 1981-1982.

15 Petre Govora 1967; Petre Govora 1982; Petre Govora 1995.

1.a. De terasă: Brăneț¹⁶, Roșiile-punct *Biserică*¹⁷, Rogova¹⁸, Copăcelu¹⁹, Crivina²⁰, Piatra Olt²¹ etc.

1. b. Pe insule: Ostovul Corbului²² și Ostrovul Șimian²³.

1. c. În albieri naturale: Castrele Traiane²⁴ și Plenița²⁵.

1.d. De înălțime:

1.d.1. promontoriu: Cetățuia²⁶, Govora-Dealul *Săpunarului*²⁷, Oprișor²⁸, Mateești²⁹, Cosota³⁰, Bârsești³¹ etc.

1.d.2. boturi de deal: Bunești³², Ocnele Mari-*Zdup*³³, Calopăr³⁴, Căzănești-*Cărămidărie*³⁵, Costești-Măgura Costeștilor³⁶, Cozia Veche³⁷, Găneasa³⁸, Gătăjești³⁹, Ocnele Mici-*Coasta Ungurească*⁴⁰, Vârț⁴¹ etc.

1.e. locuiri în peșteri: *Peștera Neolitică-Costești*⁴², *Peștera Sf. Grigore Decapolitul-Costești*⁴³, *Peștera Muierilor* și *Peștera Pârcălabu* de la Baia de

16 Roman 1976a, p. 14; Ulanici 1975b, p. 243; Ulanici 1975a, p. 45.

17 Tuțulescu 2010, p. 32.

18 Liciu 2002, p. 12; Crăciunescu 2002, p. 12; Crăciunescu, et al 2001, *punct 170*; Crăciunescu, et al 2002, *punct. 180*; Crăciunescu, Manea 2003, *punct 160*; Crăciunescu, Manea 2004, *punct 157*; Crăciunescu, Manea 2005, *punct 185*; Crăciunescu, et al 2006, *punct 154*; Crăciunescu, Manea 2007, *punct 151*; Manea 2003, p. 48.

19 Tuțulescu 2008, p. 17.

20 Liciu 2002, p. 12.

21 Lazăr 1997, p. 13.

22 Roman 1976, p. 14; Liciu 2002, p. 12; Lazarovici, Lazarovici 2007, p. 312.

23 Roman 1976, p. 14; Liciu 2002, p. 12; Lazarovici, Lazarovici 2007, p. 312.

24 Roman 1976, p. 14; Lazarovici, Lazarovici 2007, p. 312.

25 Roman 1976, p. 14; Lazarovici, Lazarovici 2007, p. 312.

26 Petre-Govora 1982, p. 14; Petre-Govora 1995, p. 19;

27 Petre-Govora 1967, p. 645; Petre-Govora 1982, p. 23; Berciu 1966, p. 135, Roman 1976, p. 82.

28 Liciu 2002, p. 12.

29 Informație din caietul de șantier „*Buridava dacică, campania 1989*”.

30 Berciu, et al 1984, p. 177; Berciu, et al 1990, p. 135.

31 Petre-Govora 1967, p. 645-647; Petre-Govora 1982, p. 23; Petre-Govora 1995, p. 19; Petre-Govora 1997, p. 11.

32 Petre-Govora 1967, p. 652; Petre-Govora 1982, p. 23; Petre-Govora 1995, p. 19; Petre-Govora 1997, p. 11.

33 Petre-Govora 1982, p. 9-10; Petre-Govora 1995, p. 18-19.

34 Zirra, Pop 1995, p. 13.

35 Petre-Govora 1967, p. 649-650; Petre-Govora 1982, p. 23; Petre-Govora 1995, p. 20.

36 Vulpe 1967, p. 190.

37 Petre-Govora 1995, p. 20.

38 Informație Cristinel Fântâneau

39 Petre-Govora 1995, p. 20

40 Petre-Govora 1995, p. 20.

41 Calotoiu, et al 1987, p. 25-27.

42 Procopie 1982, p. 56-64; Bondoc 2002, p. 26.

43 Bondoc 2002, p. 26.

Fier⁴⁴, Runcu⁴⁵.

1.f. Așezări amplasate pe tell-uri: Sălcuța⁴⁶.

2. După modul de organizare:

2.a. Așezări nefortificate: Bunești⁴⁷, Brăneț⁴⁸, Calopăr⁴⁹, Căzânești⁵⁰, Copăcelu⁵¹, Mодоia⁵², Rogova⁵³ etc. Majoritatea așezărilor de acest gen sunt amplasate în zone în care natura a jucat un rol protector (așezări situate pe promontorii, pineni de terasă, etc), sistemele defensive nemaiavând utilitate.

2.b. Așezări fortificate: Castrele Traiane⁵⁴, Plenița⁵⁵, Șiacu⁵⁶. Pentru așezările de la Castrele Traiane și Plenița avem informații legate de sistemul defensiv utilizat, constituit din șanturi și valuri de apărare. Referitor la fortificația de la Șiacu (jud. Gorj), informația ambiguă nu ne relevă sistemul utilizat la apărare. Important de menționat este faptul că fortificarea așezărilor menționate mai sus se realizează în faza a III-a a culturii Coțofeni, datorată probabil unui pericol extern; același fenomen se observă și în civilizației Glina (fazele II-III contemporane cu faza a III-a Coțofeni).

2.c. Așezări de tip tell: Ostrovul Corbului⁵⁷ și Ocnele Mari-Zdup⁵⁸. Nivelurile mari de depuneri aparținând manifestării în cauză ne îndreptătesc să încadrăm siturile în categoria mai sus menționată. La Ostrovul Corbului, în *sectorul A*, S. XV, stratul de cultură are o grosime cuprinsă între 1-1,20 m⁵⁹, nivelul ce aparține în totalitate fazei a III-a. În județul Vâlcea, la Ocnele Mari-Zdup, nivelul de cultură începe la adâncimea de -0,60 și se încheie la -3,60 m⁶⁰. Interesant este faptul că sunt reprezentate toate fazele de evoluție, stratul de cultură indicând o așezare de durată. Problema așezărilor de tip tell din aria culturii Coțofeni este prezentată succint și de Cristian Popa; la cele prezentate de noi mai sus, autorul identifică câteva în Transilvania⁶¹.

2.d. Așezări cu un vădit caracter economic de exploatarea unor resurse. În

44 Berciu 1939, p. 76; Comșa 1968; Roman 1976, p. 79. Plopșor, et al 1957, p. 13-27.

45 Smeu 1988, p. 5-9.

46 Berciu 1961, p. 338-339.

47 Petre-Govora 1967, p. 652; Roman 1976, p. 79; Petre-Govora 1982, p. 23;

48 Ulanici 1975a, p. 45 ; Ulanici 1975 b, p. 243; Ulanici 1976, p. 27. Roman 1976, p. 80.

49 Zirra, Pop 1995, p. 13.

50 Roman 1976, p. 81; Petre-Govora 1982, p. 23; Petre-Govora 1995, p. 20.

51 Tuțulescu 2008, p. 17.

52 Petre-Govora 1995, p. 20.

53 Roman 1976, p. 81 ; Crăciunescu 2002, p. 19. Liciu 2002, p. 10.

54 Roman 1976, p. 14.

55 Roman 1976, p. 14.

56 *** 2001, p. 229; Ciută 2009, p. 97.

57 Roman, Oprîțescu 2008, p. 161. Autorii nu vorbesc de o așezare de tip tell aici.

58 Petre-Govora 1995, p. 18-19.

59 Roman, Oprîțescu 2008, p. 161.

60 Petre-Govora 1995, p. 18-19.

61 Popa 2009.

platforma saliniferă din jurul Ocnelor Mari este atestat un număr de cinci așezări în care extragerea sării a deținut un rol important. Menționăm că în punctele de la Ocnele Mari-*Coasta Ungurească*, Ocnele Mari-*Cosota*, Ocnele Mari-*Zdup*, Govora-*Dealul Săpunarului* și Căzănești sarea era extrasă cu ajutorul vaselor de brichetaj (pahare tronconice), iar de aici se realiza un comerț cu spațiile învecinate⁶².

3. Durata de utilizare a așezărilor:

3.a Așezări de lungă durată, semnalate prin succesiunea nivelelor, sunt prezente la Ostrovul Corbului, Ocnele Mari-*Cosota*⁶³ și Ocnele Mari-*Zdup*.

3.b Așezări cu o durată medie de utilizare, menționate prin apariția unui singur nivel de locuire, dar bogat în material arheologic semnalate la Castele Traiane, Rogova, Cetățuia, Vârț, Govora-*Dealul Săpunarului*, Roșiile, Oprișor, Mateești, Căzănești, Craiova etc. Majoritatea descoperirilor din zonă se încadrează în acest tip.

3.c. Așezări sezoniere (durată mică de utilizare) aflate în general în zona de munte, peșteri sau zone în care stabilirea era legată de o anumită practică economică. La această categorie se încadrează descoperirile de la Copăcelu⁶⁴, *Peștera Neolitică*, *Peștera Sf. Grigore Decapolitul-Costești*⁶⁵ etc.

4. Dimensiunile

Cercetările insuficiente din zona deluroasă și montană a Olteniei prezintă o imagine destul de sumară cu privire la dimensiunile așezărilor Coțofeni. La Ostrovul Corbului, depunerile în lungul malului Dunării sunt sesizabile pe cca. 500 m liniari, iar o apreciere a întinderii complexelor este estimată la 38000 m²⁶⁶. Tot pentru această așezare aflăm că locuințele erau orientate în majoritatea cazurilor paralel cu Dunărea (est-vest), poziționate în zona cea mai proeminentă și de-a lungul Dunării⁶⁷.

La Ocnița-*Cosota* cercetările arheologice de la Buridava Dacică și în special de pe *Acropolă* au dus la descoperirea unui lot important de material, spațiul destinat acestui punct fiind de cca 3000 m²⁶⁸.

La Brăneț așezarea Coțofeni este amplasată pe un promontoriu cu dimensiunile de 250 x 60 m⁶⁹, suprafața locuibilă fiind de 15000 m².

62 Schuster, Tuțulescu 2010. Comunicare susținută la *Provincia-Bulgaria în cadrul simpozionului „Salt and Gold: The Role of Salt in Prehistoric Europe”* (30 septembrie-4 octombrie); Schuster, et al., 2010, p. 263; Schuster, Tuțulescu 2011, p. 141-142.

63 Precizăm că așezarea de aici a fost distrusă de civilizația geto-dacică, dar din cercetarea materialului ceramic sesizăm o evoluție îndelungată din prima fază până în faza a III-a.

64 Descoperirea de aici se poate atribui unei tabere stabilită pentru pescuit. Subliniem, că teoria este doar o supoziție, zona mică cercetată nu ne relevă o situație clară.

65 Puncte locuite pentru o perioadă de timp scurtă, în perindările comunităților.

66 Roman 1996, p. 30-31.

67 Roman, Opreșescu 2008, p. 162.

68 Informație Mariana Iosifaru

69 Ulanici 1975a, p. 45.

Din cercetări personale efectuate la Cetățuia, unde pe promontoriul în care au fost efectuate descoperirile de aici, suprafața locuibilă este de cca. 900 m².

Referitor la situl de la Rogova (județul Mehedinți), autorul sugerează ideea că așezarea Coțofeni ocupă un perimetru de forma unui pătrat cu latura de 40 m⁷⁰, suprafața locuibilă fiind prin urmare de 1600 m².

Prin cele prezentate mai sus afirmăm că așezările Coțofeni sunt încadrabile în așezări cu dimensiuni mari și dimensiuni mici.

5. Modul de împărțire în zone distincte ale așezărilor

Având o economie mixtă, cu preponderență pastorală, considerăm că acestea puteau fi divizate în zone destinate adăpostirii vitelor și pentru locuit.

IV. Construcții

1. Bordeie: Vârț-Cioaca lui Meilă, Rogova, Brăneț și Ostovul Corbului.

1.a. Forma:

1a1. ovoidale: Vârț, Ostovul Corbului. Cercetările arheologice de la Vârț au dus la descoperirea a cinci locuințe de tip⁷¹ bordei, formă ovoidală, diametrul cuprins între 3-4 m⁷².

Pentru Ostovul Corbului situația se prezintă altfel; unele gropi pot fi încadrate ca locuințe de tip bordei. În partea sudică a S.II, S. VIII din *Sectorul A*. a fost cercetată o groapă ovală notată Gr. 5 cu dimensiunile de 3,40x2 m și adâncă de 0,90-1 m. Respectiva groapă este albiată de la est la vest, orientarea fiind ESE-VNV, intrarea dinspre VNV sub forma unei trepte. Lângă treaptă, în partea stângă, a fost descoperită o groapă de par cu diametrul de 35 cm⁷³. Petre Roman, coordonatorul săpăturilor de aici, consideră că Gr.5 poate fi încadrată în categoria locuințelor bordei.

În S. XII, *Sector A*, nivel 4, s-a cercetat o groapă de mari dimensiuni (formă ovoidală după desen), care perfora nivelul Sălcuța având în centru gaura de par pentru acoperiș⁷⁴. De remarcat este faptul că în *Sectorul B*, S. XXI-a este semnalată o construcție în a cărei umplutură a fost descoperită o cantitate apreciabilă de ceramică, oase, pietre, scoici⁷⁵, elemente ce pot încadra complexul categoriei mai sus menționate.

1a2. rectangulare: Brăneț, Ostovul Corbului. În nivelul inferior (cercetare 1972) a fost descoperit un bordei rectangular cu marginile rotunjite, dimensiunile de 2,70x2,30m, adâncimea maximă fiind de 0,70 m. Locuința dispune de groapa de par amplasată în mijloc pentru susținerea acoperișul⁷⁶. La Ostovul Corbului

70 Crăciunescu 2002, p. 19.

71 Calotoiu, *et al* 1987, p. 25.

72 Gherghe 1982, p. 40; Lazarovici, Lazarovici p. 315.

73 Roman, Opreșescu 2008, p. 127.

74 Roman, Opreșescu 2008, p. 139.

75 Roman, Opreșescu 2008, p. 167.

76 Ulanici 1975a, p. 45.

în S. XV, *Sector A* s-a cercetat o groapă rectangulară cu lungimea de 2,80 m și adâncă de 0,80 m⁷⁷.

Între anii 2001-2002 la Rogova „*La Cazărmi*” a fost cercetată o locuință cu dimensiunile de 2,75x1,45m și adâncimea de 0,80m⁷⁸. Doi ani mai târziu sunt semnalate două complexe de același tip, fără a se prezenta detalii legate de formă și adâncimea construcțiilor⁷⁹.

1. Locuințe de suprafață

2.a. Locuințe propriu-zise. Atestate în așezări ca: Ostrovul Corbului⁸⁰, Calopăr⁸¹, Rogova⁸², Șiacu⁸³, Cetățuia⁸⁴ și Brăneț⁸⁵.

2.a.1. Locuințe rectangulare. Le întâlnim la Rogova, Ostrovul Corbului și Brăneț.

În punctul „*La Cazărmi*” de la Rogova au fost cercetate mai multe locuințe de formă rectangulară. Astfel, în anul 2001, au fost dezvelite două locuințe, prima cercetată parțial cu un an înainte, dimensiunile de 3,45x2,80m, cu marginile ușor rotunjite⁸⁶, iar cea de-a doua cu dimensiuni de 4,40x2m⁸⁷. Coordonatorul cercetării lansează ipoteza că prima locuință deținea groapă interioară scopul acesteia era de strângere a excesului de umiditate de la nivelul podelei⁸⁸.

La Ostrovul Corbului în *Sectorul A*, S. XII, în nivelul 4, este amintită o locuință cu dimensiunile de 4x3m⁸⁹, iar în S. XII-l două locuințe dreptunghiulare cu dimensiunile de 6,50x2,70m⁹⁰, respectiv 3,25x2,40m⁹¹. În S. I, nivelul 2, a fost descoperită o platformă groasă de 3 cm, cu dimensiunile de 5 m nord-sud și 3,25 m est-vest, deținând pari de susținere a pereților atât pe interior cât și pe exterior⁹².

2.a.2. Locuințe în forma literei „L”. În *Sector A*, S. XII, de la Ostrovul Corbului, locuința notată L.1, avea următoarele dimensiuni: latura de sud = 15 m,

77 Roman, Opreșcu 2008, p. 161.

78 Crăciunescu 2002, p. 20.

79 Crăciunescu, Manea 2005, *punct 185*.

80 Roman, Opreșcu 2008, p. 123-168; Roman 1996, p. 13-31.

81 Zirra, Pop 1995, p. 15-16.

82 Crăciunescu 2002, p. 12; Crăciunescu, et al 2001, *punct 170*; Crăciunescu, et al 2002, *punct. 180*; Crăciunescu, Manea 2003, *punct 160*; Crăciunescu, Manea 2004, *punct 157*; Crăciunescu, Manea 2005, *punct 185*; Crăciunescu, Manea, Pădureanu 2006, *punct 154*; Crăciunescu, Manea 2007, *punct 151*; Manea 2003, p. 48.

83 Calotoiu, et al 1987, p. 28.

84 Caiet șantier Petre Govora

85 Ulanici 1976, p. 37-38, 41.

86 Crăciunescu, et al. 2001, *punct 170*.

87 Crăciunescu 2002, p. 20; Crăciunescu, et al 2002, *punct 180*.

88 Crăciunescu 2002, p. 20.

89 Roman, Opreșcu 2008, p. 138.

90 Roman, Opreșcu 2008, p. 142.

91 Roman, Opreșcu 2008, p. 149 ; Nu sunt oferite informații legate de încadrarea stratigrafică a celor două complexe.

92 Roman, Opreșcu 2008, p. 152.

latura de est = 5 m, iar latura de nord = 9 m. În partea de nord-est, mai multe găuri de par ar sugera după opinia descoperitorului existența unui pridvor sau a unei anexe de 2x2m⁹³. Pereții locuinței aveau pari interiori cât și exteriori, grosimea fiind cuprinsă între 0,14-0,30 m.

2.a3. Locuințe ovale. Cercetările prilejuite de ridicarea unui bazin de apă pe dealul Cetățuia din Râmnicu Vâlcea au dus la descoperirea unei locuințe Coțofeni cu lungimea de 4,50m⁹⁴.

2.a.3. Locuințe ale căror forme nu s-au putut preciza.

La Brăneț, între anii 1973-1975, cercetările arheologice au dus la descoperirea a două locuințe de suprafață notate cu L.C și L.D⁹⁵. L.C , al cărei contur nu a fost stabilit, deținea pereți groși de 10 cm; L.D. aflată la 4 m nord-vest de prima⁹⁶, din care s-a cercetat doar 1/5 din suprafața sa, aceasta nefiind păstrată datorită distrugerilor ulterioare. Ambele locuințe dețin vetre interioare, amenajarea lor fiind direct pe sol, fără podea. Cercetările din anul 1972 au dus la descoperirea unei locuințe de suprafață (notată probabil L.B), de mici dimensiuni, în nivelul al doilea de locuire. Nu s-au putut preciza forma sau existența unei amenajări interioare⁹⁷.

La Bâzdâna-Calopăr, județul Dolj a fost semnalată o locuință a cărei formă nu a putut fi stabilită, din cauza alunecărilor de teren din partea de nord a sitului⁹⁸.

În așezarea de la Șiacu au fost descoperite parțial două locuințe de suprafață, slab conservate, reliefarea lor realizându-se după porțiunile de chirpic ars și fragmente ceramice⁹⁹.

2.b. Colibe. Au pereții din împletituri de nuiele, acoperiți cu lut, de mici dimensiuni, menționate în așezările de la Ostrovul Șimian, Vârț¹⁰⁰ și Copăcelu¹⁰¹.

La Ostrovul Șimian și Vârț colibe au fost sesizate după forma chirpicului adunat în jurul unei vetre de foc, forma lor fiind rotundă sau elipsoidală. Cu referire la cea de la Copăcelu, suprafața mică cercetată nu ne relevă o imagine clară care ar putea sugera eventuala formă. După opinia arheologului Horia Ciugudean, coliba este întâlnită în toate fazele de evoluție ale culturii¹⁰².

2. Amenajări din cadrul locuințelor. Investigațiile realizate în arealul culturii Coțofeni, supus studiului nostru, relevă existența locuințelor cu podele

93 Roman, Opreșescu 2008, p. 136.

94 Informație din caietul de șantier Petre Govora.

95 Ulanici 1976, p. 37.

96 Ambele locuințe cercetate aparțin celui de-al doilea nivel.

97 Ulanici 1975a, p. 47.

98 Zirra, Pop 1995, p. 15.

99 Calotoiu, *et al* 1987, p. 28.

100 Berciu 1939, p. 79.

101 Tuțulescu 2008, p. 18.

102 Ciugudean 2000, p. 18.

amenajate și a locuințelor amenajate direct pe sol.

Locuințele descoperite în cadrul cercetărilor de la Ostrovul Corbului dețin podele, vetre cuptoare și gropi.

Podinele descoperite la Ostrovul Corbului pot fi catalogate după culoarea lutului în:

- podine cu lut vinețiu (*Sectorul A*, S., I, nivelul 3, cu refaceri din lut galben¹⁰³, de la o locuință cu colțurile drepte)

- podine cu lut galben (nivelul 6, *Sector A*, S.I, la adâncimea de -1,90-1,70 m; pe o lungime de patru metri a fost cercetată o podină din lut galben cu grosimea de 10 cm; în S. XII, nivel 2, etc);

- podine cu lut verzui (*Sector A*, S. X).

După grosimea podinelor sesizăm că aceasta este cuprinsă între 3 cm¹⁰⁴ (S.I-c, nivel 2), 4-5 cm¹⁰⁵ (L. 1 din *Sector A*, S. XII), și 10 cm (nivelul 6, *Sector A*, S.I.), fiind refăcute de mai multe ori (nivelul 4, *Sector A*, S.I, se remarcă prin existența unor podele refăcute de trei ori¹⁰⁶).

Urme de podină apar și în următoarele secțiuni de la Ostrovul Corbului din *Sectorul A*: S. XXVI, S.I-c, S.XV, S.XVI¹⁰⁷.

La Bâzdâna, comuna Calopăr, județul Dolj, podina locuinței era realizată din lut galben, bine bătătorit, păstrată sub vatră, sub dărâmături și în parte în jurul vetrei¹⁰⁸.

Cercetarea de la Cetățuia, oraș Râmnicu Vâlcea, efectuată de Gheorghe Petre Govora relevă existența unei podine din lut, amestecată cu nisip și rar pietricele, omițând culoarea lutului mai sus menționat¹⁰⁹.

2. Modalitatea de construcție

Bordeiele se diferențiază de locuințele de suprafață prin adâncimea realizată în sol; după opinia lui Horia Ciugudean, sunt considerate reședințe unifamiliale¹¹⁰.

Pentru construcția colibelor erau utilizați pari și nuiele împletite peste care se lipea lutul. Informații importante ne parvin de la Brăneț unde locuința notată L. C. avea grosimea parilor și nuielelor cuprinsă între 2-3 cm peste care se adăuga lut încât grosimea peretelui devenea de 10 cm¹¹¹.

Esențiale sunt informațiile oferite de L.1, *Sector A*, S. XII, de la Ostrovul Corbului; marginile pereților păstrate în săpătură erau înalte de 10-14 cm, grosimea cuprinsă între 14-30 cm. Pentru susținerea pereților locuința deținea

103 Roman, Opreșescu 2008, p. 152.

104 Roman, Opreșescu 2008, p. 152.

105 Roman, Opreșescu 2008, p. 136.

106 Roman, Opreșescu, 2008, p. 155.

107 Roman, Opreșescu 2008, p. 125-168.

108 Zirra, Pop 1995, p. 16-17; Nu cunoaștem date legate de grosimea acestei amenajări.

109 Caiet șantier.

110 Ciugudean 2000, p. 19.

111 Ulanici 1976, p. 37.

pari interiori cât și exteriori. Cei exteriori aveau vârfurile ascuțite, cei interiori nu. Tehnica construcției era din nuietele împletite cu lut, acoperișul fiind realizat din lut¹¹².

V. *Alte complexe: instalații de foc (vetre de foc, cuptoare), gropi*

1. Vetre

1.a. Interioare. Sunt întâlnite la Vârț¹¹³, Ostrovul Corbului¹¹⁴, Copăcelu¹¹⁵, Brăneț¹¹⁶, Ostrovul Șiminic¹¹⁷ și Bâzdâna¹¹⁸. Esențiale ar fi fost informațiile legate de locul de amplasare al acestor instalații în locuințe. Totuși, la Ostrovul Corbului, după planul marelui locuințe L. 1, observăm amplasarea unei vetre lateral peretelui și a celei de-a doua central edificiului¹¹⁹. După amplasarea celor două vetre descoperite la Brăneț, autorul cercetărilor menționează că acestea erau situate într-o zonă mai înaltă¹²⁰.

1.b. Exterioare. Ostrovul Corbului¹²¹. După planurile, observăm apariția tipului mai sus menționat. Nu cunoaștem dacă instalația deservea la una sau mai multe locuințe.

1. c. Forma:

1.c.1. rotundă: Brăneț¹²² (L. D, diametru de 1,20 m și grosă de 0,11 m), Bâzdâna¹²³ (diametrul de 1,30m cu gardină cu tot), Vârț¹²⁴ (diametrul de 1,40 m și grosă de 4,5 cm).

1.c.2. dreptunghiulare: Ostrovul Corbului-Sector A, S. X, diametru de 100x80cm¹²⁵, Sector A, S.I, nivel 6, dreptunghiulară cu gardină¹²⁶, Sector B, S. XXII¹²⁷.

1.c.3. ovale: Ostrovul Corbului-Sector A, S. XVII, nivel 3, diametru de 1,20m¹²⁸, Sector A, S.I, nivel 1, diametru de 1,30x0,83 m¹²⁹.

1.d. După tip:

112 Roman, Opreșcu 2008, p. 137.

113 Gherghe 1982, p. 40; Lazarovici, Lazarovici 2007, p. 314.

114 Roman, Opreșcu 2008, p. 125-168.

115 Tuțulescu 2008, p. 18.

116 Ulanici 1976, p. 37.

117 Berciu 1939, p. 79.

118 Zirra, Pop 1995, p. 15-16.

119 Roman, Opreșcu 2008, fig. 14, A.

120 Ulanici 1976, p. 37.

121 Roman, Opreșcu 2008, p. 125-168.

122 Ulanici 1976, p. 41

123 Zirra, Pop 1995, p. 16.

124 Gherghe 1982, p. 40; Calotoiu, *et al* 1987, p. 25; Lazarovici, Lazarovici 2007, p. 315.

125 Roman, Opreșcu 2008, p. 129.

126 Roman, Opreșcu 2008, p. 156.

127 Roman, Opreșcu 2008, p. 165, p. 165, fig. 39; Cercetată parțial, după plan, aparține acestui tip.

128 Roman, Opreșcu 2008, p.130, fig. 8.

129 Roman, Opreșcu 2008, p. 152.

1.d.1. Simple: Brăneț¹³⁰, Ostrovul Corbului, Șiacu¹³¹;

1.d.2. Cu gardină: Calopăr-Bâzdâna¹³² și Ostrovul Corbului¹³³.

1.e. După utilizare. Deși credem că acest tip de instalație era utilizat în scop dublu (încălzire și pregătirea hranei); cercetările arheologice de la Ostrovul Corbului au dus la descoperirea într-o locuință a două vetre. Autorul cercetărilor consideră că cele două vetre (*Sector A*, S. XXVI, -2,40m) aveau scopuri diferite: una pentru încălzit și alta pentru bucătărie¹³⁴.

1.f. Modalitatea de construcție. Majoritatea instalațiilor sunt ridicate pe un pat de fragmente ceramice (dispuse pe un rând sau mai multe) peste care se adăuga fătuiala. În S. XVII din *Sectorul A* de la Ostrovul Corbului, nivel 2, într-o locuință a fost cercetată o vatră care deținea în compoziție un pat de fragmente ceramice și funduri de vas cu gura în jos, dispuse pe mai multe rânduri, într-o albiere dreptunghiulară¹³⁵. Rolul fragmentelor ceramice și a fundurilor de vas din compoziția vetrelor era de înmagazinare a căldurii. La o anumită perioadă și datorită unei utilizări îndelungate acestea erau refăcute. Vetre construite dintr-un pat de fragmente ceramice au fost descoperite și la: Calopăr-Bâzdâna¹³⁶, Vârț¹³⁷ și Ostrovul Corbului.

Referitor la vetrele descoperite la Brăneț, nu deținem informații legate de compoziția acestora¹³⁸, cea de la Copăcelu¹³⁹ fiind distrusă din vechime.

2. Cuptoare

Cercetările arheologice din zona deluroasă și montană a Olteniei sunt destul de lacunare, singurele informații legate de cuptoare ne parvin din vestul arealului. Investigațiile efectuate la Ostrovul Corbului „*Botul Cliuciului*” au dus la descoperirea a două categorii de cuptoare:

2.a. Cuptoare casnice. La Ostrovul Corbului, *Sector A*, S. XII, nivel 3, într-o locuință de suprafață a fost cercetat un cuptor cu diametrul de 1 m, puternic distrus pe interior din cauza utilizării¹⁴⁰;

2.b. Cuptoare de redus minereul. În același sector, S. XVI.b la limita carourilor 16-17a fost dezvelit un cuptor metalurgic. Distrusă la partea superioară (cupola), de o groapă mai nouă, formă de potcoavă, construit într-o masă de cenușă, instalația avea părțile laterale placate cu cioburi Coțofeni. Vatra era

130 Ulanici 1976, p. 37.

131 Gherghe 1982, p. 40; Calotoiu, *et al* 1987, p. 25; Lazarovici, Lazarovici 2007, p. 315.

132 Zirra, Pop 1995, p. 16, vatră de formă circulară.

133 Roman, Opreșescu 2008, p. 156, *Sector A*, S. I, nivel 6, adncime -1,90-1,70m, de formă dreptunghiulară.

134 Roman, Opreșescu 2008, p. 130.

135 Roman, Opreșescu 2008, p. 130.

136 Zirra, Pop 1995, p. 16.

137 Gherghe 1982, p. 40; Calotoiu, *et al* 1987, p. 25; Lazarovici, Lazarovici 2007, p. 315.

138 Ulanici 1976, p. 41; Se menționează amplasarea într-o zonă mai ridicată.

139 Tuțulescu 2008, p. 18.

140 Roman, Opreșescu 2008, p. 138.

construită peste un pat de cenușă și cărbuni la care s-a adăugat unul de fragmente ceramice. În interiorul cuptorului au fost găsite urme de zgură, orientarea fiind nord-sud, cu deschiderea spre nord¹⁴¹.

3. Gropi

3.a. După amplasarea în spațiu:

3.a.1. Gropi interioare. În cadrul locuințelor, sunt atestate la Rogova¹⁴²;

3.a.2. Gropi exterioare. În afara locuințelor la: Șimnic¹⁴³, Rogova¹⁴⁴, Ostrovul Corbului¹⁴⁵.

3.b. După utilizare:

3.b.1. Gropi menajere: Rogova¹⁴⁶, Ostrovul Corbului¹⁴⁷, Șimnic;

3.b.2. Gropi pentru extragerea lutului: Ostrovul Corbului¹⁴⁸,

3.b.3. Gropi pentru strângerea excesului de umiditate: Rogova¹⁴⁹.

3.c. După formă:

3.c.1. Ovală: Ostrovul Corbului¹⁵⁰;

3.c.2. Rotundă: Ostrovul Corbului¹⁵¹,

3.c.3. Cu forme neregulate: Ostrovul Corbului¹⁵².

Cercetările efectuate în puținele așezări Coțofeni nu oferă informații legate de apariția unor gropi de provizi și, de ce nu, a unor gropi cu caracter spiritual.

Referitor la această manifestare culturală, studierea habitatului în zona destinată lucrării este mai acceptabil realizată, așezările descoperite ridicându-se la un număr de 102 de puncte, ponderea mai mare deținând-o cercetările de suprafață. Dovedind o mare adaptabilitate, comunitățile Coțofeni sunt întâlnite pe toate formele de relief. Legat de așezările cu mai multe nivele de locuire, încadrăm descoperirile de la Ostrovul Corbului și cele de la Ocnele Mari-*Zdup*

141 Roman, colab, 1983, p. 101, fig. 1/2; Roman, Opreșescu 2008, p. 163-164, fig. 35-36.

142 Crăciunescu 2002, p. 20.

143 Galbenu 1975, p. 15; Nu ne sunt oferite informații legate de formă, adâncime sau tip. Singura mențiune oferită este aceea prin apariția în umplutura gropii a unor fragmente de cupru, de mărimea unor boabe de grâu.

144 Manea, Pădureanu 2005, p. 48, pl. II.

145 Roman, Opreșescu 2008, p. 127, *Sector A*, S.II; p. 142, S.XII-1, cu margini neregulate, coboară în trepte; p. 159, S. I, Gr. 13 A; p. 139, S.XII, Gr.2; p. 159, S. I, Gr. 13 A; p. 166, *Sector B*, S. XVIII.

146 Manea, Pădureanu 2005, p. 48, pl. II;

147 Roman, Opreșescu 2008, p. 127, *Sector A*, S.II ; p. 159, S. I, Gr. 13 A; p. 139, S.XII, Gr.2,

148 Roman, Opreșescu 2008, p. 127, *Sector A*, S. I, Gr. 10 (diametru de 2 m), Gr. 15 ; p. 142, S.XII-1, cu margini neregulate, coboară în trepte.

149 Crăciunescu 2002, p. 20.

150 Roman, Opreșescu 2008, p. 127, *Sector A*, S.II, diametru de 2,30 m, adâncime de -70-80 cm ; p. 159, S. I, Gr. 13 A, diametrul de 1,80x0,90 m, adâncime de -0,52 m ; p. 139, S.XII, Gr.2, diametru de 2,10 m; p. 166, *Sector B*, S. XVIII,

151 Roman, Opreșescu 2008, p. 127, *Sector A*, S.II, diametru de 1, 30 m, adâncime de - 40 cm.

152 Roman, Opreșescu 2008, p. 142, S. XII-1, cu margini neregulate, coboară în trepte.

în categoria tell-urilor. După tip, semnalăm ridicarea unor sisteme defensive în faza a III-a de evoluție, situație similară și în fazele II-III ale comunităților Glina, civilizație cu care este contemporană. Necesitatea construirii acestor sisteme defensive trebuie găsită într-un pericol extern iar apariția culturii Jamnaja poate constitui un punct de reper. Ipoteză demonstrată și de amplasarea așezărilor din aceeași fază cu predilecție în zone înalte, puncte ce asigurau supravegherea unui teritoriu mare, având în același timp și rol de apărare.

Pentru zona de nord-est a Olteniei, în jurul platformei salinifere Ocnele Mari, semnalăm existența a cinci așezări, în care exploatarea izvoarelor sărate deținea un rol important. Exploatarea se realiza cu ajutorul vaselor de brichetaj considerate de unii specialiști bun de prestigiu¹⁵³.

Descoperirile din cadrul peșterilor pot fi atribuite perindării comunităților cu o economie preponderent pastorală.

Locuințele cercetate în spațiul supus studiului nostru relevă o pondere mare a locuințelor de suprafață în raport cu cele adâncite. Descoperirea unui cuptor de redus minereul ne relevă o imagine clară a societății din perioada de tranziție, meșteșugurile deținând un rol important.

Lista abrevierilor:

Angustia	Angustia. Muzeul Carpaților Răsăriteni. Sfântu
Gheorghe	
ArhOlteniei (SN)	Arhivele Olteniei (Serie Nouă). Craiova
A.O.	Arhivele Olteniei (Serie Veche). Craiova
Buridava	Buridava. Rm. Vâlcea
CAMNI	Cercetări Arheologice. Muzeul Național de
	Istorie al României. București
CCDJ	Cultură și Civilizație la Dunărea de Jos. Călărași
Comunicări	Comunicări. Craiova
Drobeta	Drobeta. Turnu Severin
LITUA	LITUA. Târgu Jiu
Marisia	Marisia. Târgu Mureș
Materiale	Materiale și Cercetări Arheologice. București
P.Z	Prähistorische Zeitschrift. Berlin
Oltenia	Oltenia. Craiova
S.C.I.V.A	Studii și Cercetări de Istorie Veche și
	Arheologie. București
Studii și Cercetări speologice	Studii și Cercetări speologice. București
St. Uni. Cib	Studia Universitatis Cibiniensis. Sibiu
Th. D	Thraco-Dacica. București

¹⁵³ Monah 2008, p. 17

Bibliografie:

- Alexandrov 1997** - S. Alexandrov, *Cultura Coțofeni în Bulgaria* (teză de doctorat, coord. D. Berciu), București, 1990, manuscris.
- Berciu 1939** - D. Berciu, *Preistoria Olteniei*, Craiova.
- Berciu 1961** - D. Berciu, *Contribuții la problemele neoliticului din România în lumina noilor cercetări*, București.
- Berciu 1966** - D. Berciu, *Zorile istoriei în Carpați și la Dunăre*, București.
- Berciu, et al 1984** - D. Berciu, M. Iosifaru, S. Purece, Gh. Andreescu, *Descoperiri și însemnări de la Buridava Dacică, II*, Th D, V, 1-2, p. 177-186.
- Berciu, et al 1990** - D. Berciu, M. Iosifaru, S. Purece, *Descoperiri și însemnări de la Buridava Dacică, VIII*, Thraco-Dacica XI, 1-2, p. 135-138.
- Bondoc 2002** - D. Bondoc, *Costești-Vâlcea, 45 secole de istorie*, Rm. Vâlcea.
- Calotoiu, et al 1987** - Gh. Calotoiu, I. Mocioi, V. Marinoiu, *Mărturii arheologice în Gorj*, Tg. Jiu.
- Ciugudean 2000** - H. Ciugudean, *Eneoliticul Final în Transilvania și Banat: Cultura Coțofeni*, Timișoara.
- Ciută 2009** - B. Ciută, *Cultivarea plantelor în pre-și protoistoria bazinului intracarpatic din România. Analize statistice și spațiale asupra macroresturilor vegetale*, Alba-Iulia.
- Comșa 1968** - E. Comșa, *Unele date despre descoperirile arheologice din Peștera Muierilor, de lângă Baia de Fier (epoca neolitică-epoca feudală)*, Comunicări, Seria arheologică, VIII, Craiova.
- Crăciunescu 2002** - Gr. Crăciunescu, *Locuirea Coțofeni de la Rogova, județul Mehedinți*, Drobeta, XI-XII, p. 19-61.
- Crăciunescu et al, 2001** - Gr. Crăciunescu, Cr. Manea, M. Sârbu, I.C. Bălțean, Rogova, com. Rogova, jud. Mehedinți, Punct: La Cazărmi, http://www.cimec.ro/Arheologie/CronicaCA2001/rapoarte/rapoarte_maine.htm
- Crăciunescu, et al 2002** - Gr. Crăciunescu, Cr. Manea, C. Para, Rogova, com. Rogova, jud. Mehedinți, Punct: La Cazărmi, <http://www.cimec.ro/Arheologie/CronicaCA2002/introducere/default.htm>
- Crăciunescu, Manea 2003** - Gr. Crăciunescu, Cr. Manea, Rogova, com. Rogova, jud. Mehedinți, Punct: La Cazărmi, <http://www.cimec.ro/Arheologie/CronicaCA2003/cd/index.htm>
- Crăciunescu, Manea 2004** - Gr. Crăciunescu, Cr. Manea, Rogova, com. Rogova, jud. Mehedinți, Punct: La Cazărmi, <http://www.cimec.ro/Arheologie/CronicaCA2004/cd/index.htm>
- Crăciunescu, Manea 2005** - Gr. Crăciunescu, Cr. Manea, Rogova, com. Rogova,

jud. Mehedinți, Punct: La Cazărmi,

<http://www.cimec.ro/Arheologie/CronicaCA2005/cd/index.htm>

Crăciunescu, et al 2006 - Gr. Crăciunescu, Cr. Manea, O. Pădurean, Rogova, com. Rogova, jud. Mehedinți, Punct: La Cazărmi,

<http://www.cimec.ro/Arheologie/CronicaCA2006/cd/index.htm>

Crăciunescu, Manea 2007 - Gr. Crăciunescu, Cr. Manea, Rogova, com. Rogova, jud. Mehedinți, Punct: La Cazărmi,

<http://www.cimec.ro/Arheologie/CronicaCA2007/cd/index.htm>

Cucu 1961 - V. Cucu, *Oltenia azi*, București.

Gherghe 1982 - P. Gherghe, *O nouă așezare de tip Coțofeni la Vîrț. Județul Gorj*, Oltenia, 4, p. 39-45.

Ghinea 2002 - D. Ghinea, *Enciclopedia geografică a României*, București.

Ielenicz 1999 - M. Ielenicz, *Dealurile și podișurile României*, București.

Lazarovici, Lazarovici 2007 - C. M. Lazarovici, Gh. Lazarovici, *Arhitectura neoliticului și epocii cuprului din România, II, Epoca cuprului*, Iași.

Lazăr 1975 - V. Lazăr, *Cultura Coțofeni în județul Mureș*, Marisia, V, p. 29-42.

Lazăr 1976 - V. Lazăr, *Așezări de înălțime cu terase ale culturii Coțofeni în Transilvania*, Marisia, VI, p. 27-35.

Lazăr 1977 - V. Lazăr, *Așezarea Coțofeni de la Șincai (județul Mureș) (I)*, Marisia, VII, p. 17-56.

Lazăr 1978 - V. Lazăr, *Așezarea Coțofeni de la Șincai (județul Mureș) (II)*, Marisia, VIII, p. 33-56.

Lazăr 1980 - V. Lazăr, *Așezări de înălțime cu terase Coțofeni în Transilvania (III)*, Marisia, X, p. 11-30.

Lazăr 1981-1982 - V. Lazăr, *Așezări de înălțime cu terase Coțofeni în Transilvania. Considerații generale social-economice și istorice (IV)*, Marisia, XI-XII, p. 31-40.

Lazăr 1997 - S. Lazăr, *Câteva considerații cu privire la așezările preistorice de la Piatra Olt, jud. Olt*, A. O. 12, p. 13-22.

Liciu 2002 - Doru Liciu, *Noi descoperiri aparținând culturii Coțofeni pe teritoriul județului Mehedinți*, Drobeta, XI-XII, p. 7-18.

Manea 2003 - Cr. Manea, *Locuirile sitului arheologic de la Rogova*, Drobeta, XIII, p. 48-54.

Manea, Pădureanu 2005 - Cr. Manea, O. Pădureanu, *Șantierul arheologic Rogova. Campania 2005*, Drobeta, XV, p. 47-56.

Monah 2008 - D. Monah, *Arheologia preistorică a sării în România. Scurt istoric, Sarea de la Prezent la trecut*, Piatra-Neamț, 2008, p. 13-40.

Petre Govora 1967 - Gh. Petre Govora, *Ceramica decorată prin împusături succesive din r. Rm. Vâlcea*, SCIVA. 4, 18, p. 645-654.

Petre Govora 1982 - Gh. Petre Govora, *Noi descoperiri aparținând culturii*

Coțofeni, în nord-estul Olteniei, Buridava IV, p. 9-26.

Petre Govora 1995 - Gh. Petre Govora, *O preistorie a nord-estului Olteniei*, Rm. Vâlcea.

Petre Govora 1997 - Gh. Petre Govora, *Govora de la primii oameni la contemporani*, Rm. Vâlcea.

Ploșor, et al 1957 - C.S. Nicolăescu Ploșor, E. Comșa, D.C. Nicolăescu-Ploșor, Al- Bolomey, *Șantierul Arheologic Baia de Fier*, Materiale, III, p. 13-27.

Popa 2009 - Cr. Popa, *Cultura Coțofeni. Cu specială privire asupra Transilvaniei. Rezumat teza de doctorat*,

http://www.uab.ro/invatamant/doctorat/ro/pagini/rezumate/CIPopa_Cotofeni_ro.pdf

Procopie 1982 - G. Procopie, *Cultura Coțofeni în Peștera Neolitică de pe Valea Bistriței*, Studii și Cercetări speologice, vol. 2, p. 56-64;

Roman 1976 - P. Roman, *Cultura Coțofeni*, București.

Roman 1977 - P. Roman, *Die Coțofeni-Kultur*, PZ 52, 2, p. 189-198.

Roman 1996 - P. Roman, *Ostrovul Corbului, Istoricul cercetărilor. Săpăturile arheologice și stratigrafie, I, 1, a*, p. 1-33 (versiune în limba germană, p. 35-65), București.

Roman, Oprețescu 2008 - P. Roman, A.D-Oprețescu, *Ostrovul Corbului între Km. fluviali 911-912. Morminte și unele așezări preistorice*, București.

Roșu 1980 - Al. Roșu, *Geografia fizică a României*, București.

Smeu 1988 - V. Smeu, *Cadrul Natural și așezarea neolitică de la Runcu-Valea Mare*, LITUA, IV, p. 5-9.

Schuster, et al 2010 - Cr. Schuster, I. Tuțulescu, I. Dumitrescu, *Câteva gânduri cu privire la exploatarea sării în nord-estul Olteniei. Din preistorie și până în epoca modernă*, Angustia, 14, p. 261-270.

Schuster, Tuțulescu 2011 - Cr. Schuster, I. Tuțulescu, *Some remarks about the tools used for obtaining salt in prehistory in northern Oltenia*, CCDJ, XXVIII, p. 139-152.

Ulanici 1975a - A. Ulanici, *Săpăturile arheologice de la Branș, jud. Olt*, CAMNI 1, p. 45-76.

Ulanici 1975b - A. Ulanici, *Așezarea de tip Coțofeni, de la Brăneș, județul Olt*, Muzeul Național II, p. 243-255.

Ulanici 1976 - A. Ulanici, *Noi cercetări arheologice la Branș*, CAMNI 2, p. 33-72.

Tuțulescu 2008 - I. Tuțulescu, *Câteva contribuții la cunoașterea culturii Coțofeni de pe raza municipiului Râmnicu Vâlcea. Cercetările arheologice din anul 2002 de la Valea Râii-Copăcelu*, St. Uni. Cib, 5, p. 17-27.

Tuțulescu 2010 - I. Tuțulescu, *Contributions to the Archaeological Repertoire of Vâlcea Countz. 2008 Field Research*, St. Uni. Cib, 7, p. 31-40.

Vulpe 1967 - Alexandru Vulpe, *Necropola hallstattiană de la Ferigile. Monografie*, București.

Zira, Pop 1995 - V. V. Zirra, D. Pop, *Săpăturile de la Bâzdâna-Calopăr*, "La Cetate", jud. Dolj. Campania 1993, ArhOlteniei (SN)., 10, p. 13-28.

*** Istoria Românilor 2001